

JÁN PONIČAN
DIVNÝ JANKO

SLOVENSKÝ SPISOVATEĽ
BRATISLAVA – 1957

Atheneum

Marcové vetry previevajú svet,
srdcia sa trasú predtuchami:
buriny plno, bude treba plieť,
sekerou, rýľom, motykami.
V prachárňach tlčú pušný prach,
do panských domov búši strach.

„Ramená moje tichá dolina,
omamný žblnkot srdca vrava,
ten, kto ma ľúbi, kto mňa objíma,
na tichých vlnkách podriemkava,
sníva si, sníva o kvetoch,
o teple krbu, o deťoch.“

„V doline pristál divný poľovník,
na pleci puška, v ruke triaška.

Nezdrží ho, nezdrží ho nik,
pušku z pliec strhne, strel'ba ťažká
pobúri tichú dolinu,
že všetky kvety pohynú.“

Viete, kto takto rozprával
so svojou milou? Janko Kráľ!
A v jeho srdci arzenál.
A šiel si ďalej, šiel a hral.

Povedz mi, Dunaj, povedz, čo je?
V povetrí, v duši nepokoje...
Valí sa Dunaj, valí, valí,
rybky si hlávky vystfákali,
rybky si hlávky vystrčili:

„Kto je ten šuhaj zádumčivý?“
 Stojí tam, stojí proti skale,
 akoby v srdci skrýval žiale,
 akoby z očí ohne viali.
 A Dunaj čuší, len sa valí.
 Začuli hovor vlnky Váhu,
 vyšvihli ponad rybiek hlavu,
 zjasnili povrch šedomračný:
 „Hovor už, Dunaj, hovor! Začni!
 Neodpovedáš? Cudzí si nám?
 Odcudzil si sa vrchovinám?“

Nevďačný stavec, ved' ťa krmia,
 osviežuje ťa voda strmá,
 ktorá sa od nich k tebe valí...“
 Tu vlnky Váhu zajasali:
 „Ach, divný Janko, ty si? Vitaj!
 pozdravuje ťa slovenský kraj!
 Považské vlny, Hron a Ipeľ...“
 Hľa, starý Dunaj, ako vzkypel.
 „Čo nového je, povedzte mi,
 ako si žijú v Hornej zemi?“
 A vlnky Váhu zosmutneli.
 „Život tam u nás neveselý.
 po domoch bieda uzamknutá.“
 „A čo ľud? Znáša krivdy, putá?“
 Tu vlnky Váhu zablýšťali:
 „Nadúvajú sa ľudu svaly.
 Po holiach skoro vzbĺknu ohne!“
 Vari sa Dunaj k reči pohne?
 „Pri Devíne som počul slová.
 V nich dávných dejov rozprávková
 sláva sa chvela – ako pri sne –
 o Vyšehrade, o Budíne.“

Vial vietor, vial,
stál Janko Kráľ,
šíp pohľadu
tmu prenikal.

Tmu minula,
hmlu plynula,
tmy ohradu;
tma hynula.

Svoj národ zrel,
jak u stých žriek
stál žízňivý
a roje čmiel'

z nich pili med,
kým on mal smäd,
roj hýrivý
žral z jeho bied.

Z tmy ako šero prenikavé
sa k brehu náhle primkla tôňa.
Cít búri v srdci, horí v hlave.
Jej zvrty temnú vášeň honia.
Tak samotná a suverénna,
tak živelná a dobyvačná,
že cítiš, v nej sa vína penia
a blesky pretínajú mračná.
„Ty tajná tôňa, povedz, kto si?“
„Som ten, čo v srdci búrku nosí,
som ten, čo ľuďom krásu tvorí,
som ten, čo vniká na dno morí,

by ľuďom lovil kov a perly.
A keď už všetci onemeli,
ja jediný sa hlásim k slovu.
A preto básnikom ma zovú.“
„Ach, tajná tôňa, tuším, kto si.
Viem, kto tie blesky v duši nosí,
čo v srdciach city zažívajú.
Ká škoda, že si cudzí kraju –
či je to možné? – veď mať je mať! –
čo matku tvoju učil spievať,
že zabudol si na spev dolín.“
„Ja nachádzam ich v šíri rovín,
kde pohľad slobodne si lieta
a vidí všetky strany sveta!“

„Hej, chápem smery tvojich vzletov,
sám neraz som sa s nimi stretol.
No z dolín vyskoč na končiare,
či zrána a či v dennej žiare,
a vtedy strebaj panorámu,
jak obzor skalné štíty lámu,
jak hory v zelenom sa trasú,
jak hmla a mraky kreslia krásu.
Raz vidíš – pusta ti je známa.
Ak pusta epos, vrchy dráma.
Z nej rozkoš pretína ti kosťou...“
„Tam priepasť...“

„No aj stavba mostov,
tá, ktorá hrudu s nebom spája.“
„Nie, moje spevy pustu chvália
a ľudí, ktorí voľne žijú.“
„Nuž, horniak tvrdsie skláňa šiju.“
„Ten v šere dolín hrbí plecيا.“
„Oj nie, keď o vrch podoprie sa.
Aj v tebe skalný víchor fučí.“
„Nie pusa hudie v mojej duši
a tempo – cvalot divých koní.“
„Len pozor, vlk sa k skoku skloní...“
„Hej, vlci žijú v temných horách.“
„Aj na rovine budia poplach.
Jak vlny bystrín pohrnú sa,
ich príval panské domy zruca.
Či čuješ? – Jarné vody hudú.“
„V tom zajedno sme, som syn ľudu.“

Ked' svitla ranná žiara,
tu tóna zablyšťala.
Stál básnik prostred davu
a riadil riekú dravú:
„Voľnosť, rovnosť, bratstvo!“

Bol hmlistý marcový deň,
on horel ako oheň
a slová ako iskry
sa do vedomia tísli:
„Nech zahynie panstvo!“

V hmle mocnej, dravej sily
sa ohne zapálili,

že mysle rozvášnené
sa zapredali zmene:
„Voľnosť slova, tlače!“

Sám, opodiaľ,
stál Janko Kráľ,
stál ako tieň
a rozmýšľal:

„Tu vstáva ľud,
sa striasa z pút
a u nás hen,
čo kvitne z hrúd?“

Kto seje tam?
Kto búra klam
tam odveký?
Ja musím sám!

Ja musím sám,
ta, ku horám
sám naprieky
stým potvorám!

Marcové vetry divo viali,
roztriasli zhnitých vekov valy,
ľudia sa hnuli, rozohnení,
začali rúcať panské steny.
Povstali Viedeň, Budín, Praha.
Panstvo sa kníše, ľud sa spriaha.

Nad obzorom oblak čierny
a na zemi prach.
Vari ho krv nezrumení?
Po cestách sa zástup valí,
nesie kosy, vidly, strach.
Stáročia sme trpievali,
stenali sme ujarmení,
páni bičom bili – ach!
Teraz sa však sudba mení.
Pod kosami padá tráva.
Môže padať panská hlava.
Vidly seno prehŕňali.
Dnes budú z nich zámkovaly.
Nad obzorom oblak čierny
a na zemi prach.
Vari ho krv nezrumení?

Po cestách sa zástup valí,
nesie kosy, vidly, strach.
Vidla, kosa – cvendží!
Kdeže, kdeže, ženci?
Na burinu, na burinu,
ideme ju žať,
na pančinu, na pančinu,
ideme ju obracať.
Ťažké panské bremeno
plecia omína,
budeže to semeno
pre dym z vekov komína,
na kaštiele vyhodíme
červeného kohúta,
vari večne sedieť v zime,
komu chladno nehúta.

Dujú vetry májové,
kujú heslá Kráľove,
kosy, vidly, arzenál
a pred nami
ako víchor Janko Kráľ:
„VEŠAJTE PÁNOV!
PÁĽTE KAŠTIELE!“
Koleso sa krúti, krúti,
budú robiť darmožrúti,
bili ste nás večné veky,
lámali ste ruky, drieky,
trápili ste, páni, nás,
skúsime to s vami raz.

Od dediny ku dedine
májový sa vetrík vinie,
roznáša ho koňa cval,
na ňom sedí Janko Kráľ.

Ľudia, ľudia, vari tátoš?
Na ňom sedí Popelvár.
Večnú kliatbu chcel by sňať?
Princezničku – slobodienku
chcel by objímať?

Čierny, čierny mrak
letí ani drak.
„My ti dáme krásnu žienku,
princezničku – slobodienku!“

Kúdolí sa, černeje sa
regimentu prach.
Vedú Janka a priateľa
Rotarida v okovách.

Čierny, čierny, čierny mrak,
hlavný slúžny ani drak,
zo zvonice povraz visí:
„Janko, Janko, smrti syn si!“

Čierne, čierne blato, prach.
Kdeže letíš, drahá lienka?
Kde si, moja slobodienka?
Na márach.
Smrť, prečo si ma oklamala?
Bola si blízko a ja hotový,
a dnes ma väzní diera tmavá
a omínajú okovy.
Ja za slobodu šiel som na boj,
a rabstvo telo objalo.
Ach, hluchý, hluchý, prázdny náboj,
čo vystreľuje naplano.
keď uväznili moje telo,
mali aj ducha uväzniť,
by jeho vojsko nevedelo
burcovať, dráždiť myseľ, cit,
by necítil som chladné múry,
nezhňal zo tmy záclonu,
veď duša oko nezažmúri,
nepozná pút závoru.

Chce letieť, letí voľne a v diale,
a tým len rastú bolesti,
keď na mreže sa dívaš stále,
žalár ťa drží nepustí.
Či ľud môj povstal proti pánom?
Bojuje za česť, slobodu?
Len to sa pýtam každým ránom,
keď v oči lúče zabodnú.
Ach, svetlo mrežou dolámané,
ty si môj posol zďaleka,
ty uľavuješ mojej rane
a duši, ktorá narieka,
ty búriš myseľ proti vrahom,
ktorí mi telo sputnali –
ach, len raz kráčať hore svahom
a voľne pozrieť do dialí.

Kde ste mi, hory suchotavé,
kde ste mi, dumné píšťale,
ovečiek zvonce v bujnej tráve,
ozrutné štíty v rannej hmle?
Ach, smelý sokol, chytili ťa,
obťali krídla švihavé,
tu na okraji vlnobitia
zahynúť dajú v šatlave.
A či som mohol nelietieť,
keď krídla som mal ako blesk?
A nechciet' búrať vekov hať,
keď voľnosť zrel som drať sa z piesk?
Nuž dobre, biedne zahyniem,
nuž dobre, majte moju kosť –
dnes moje telo prijme zem –

či vyhrabe budúcnosť?
Marcové vetry lámali sa
na zbraniach živých kostlivcov,
sloboda odrela si prsia
o národnostný koridor.
Ľud rozdrobil sa na národy,
Maďar chcel vládnuť, iných viesť,
biedni sa ešte nedohodli
zvoliť si jednu z mnohých ciest.
K slobode ľudu jedna cesta,
národy spolu mali ísť,
košeľa bližšia ako vesta –
prepadli pánom za korist'.
A jednotlivci – ako perie,
víchor ich v rôzne smery hnal,
Štúrova púť sa k dvoru berie
a bol, kto k Pešti smeroval.

Cesty sa končia, nové začínú,
zavedú často nad priepasť,
ťažko sa vyhnúť mýlke, mračnu
pri snahe možnosť neprepásť.
Janko sa súžil vo väzení,
zabúchla o múr šibká zvesť:
Jalačič o zbraň podoprený
odkázal – počúvala Pešť:

„Básnika Kráľa na slobodu!
Ak sa mu skríví vlasný vlas,
odvisne každý vášho rodu,
ktorého do rúk dá mi čas!“

Nuž, svitla, svitla slobodienka,
ale keď vôkol padla sloboda,
zástava roztrhaná plienka,
dieťa mŕtve – odhodia.
Nadšenie – kde ste, ohne moje?
Vešiaval som vás na hole,
zmučené telo, v duši bôle,
okolo blatá nevole.
Plamene, plný vriaci kotol,
marcové ohne studené,
myšlienky v básňach samý popol,
neboli ani zladené.
Úlomky rozkydaných časov,
ako vás sceliť v podobu,
ktorá by ožiarila krásou
budúcich vekov chorobu?
Zmiznite v časov priepadlisku,
ako ja som sa prepadol,
keď som sa zbadal tlame psisku,
volanej mocou, nadvládou.
Kam sa mám podieť sprostred rumov
vysnených zámkov, zborenísk?
Víly a strigy spod kozubov
vylietli – kade, kade ísť?
K nebesiam viala fantázia,
citový cyklón vládol mnou,
väzením lámala sa šija
pre voľnosť, šťastie národov.
Na konci prišli byrokrati.

Kade sa podiet' s vedomím,
ktorému hraníc klam sa tratil? –
A, hľa, ni klietku nezlomím.

Úlomky citov, radšej zhorte,
než by ste žili mrzácky,
na čo vás nevedomej horde,
nechápe vaše otázky.
Ta, preč sa, preč sa medzi hory,
pochopia skôr, čo v duši mám,
ovečkám poviem, čo ma morí,
oblakom, riave, výšinám.

Kto to tam po úbočiach kráča?

„Onehdy prišiel, – vraví bača,
– sadne si, pýta žinčice.
Dal som mu, vypil si ju s chuťou,
musel byť hladný velice.
Odloží črpák a hurtom na mňa:
„Či viete, bača, čo je sloboda?“
Ach, drahý pánko, – povedám,
– s takými vecmi nech sa páni bavia,
pre nás je hlavná slanina.“
Oddal sa hrozným smiechotám:
„Vidíš, a toto nevie krajina!“
Odzdravil a bral sa hore stráňou,
zďaleka zvonil jeho smiech.
Nuž, čudák.

A kto by chápal pánov!“

„Anička, povedz, čo ten páňko?“
„Ach, ešte dnes mi ruší spáňok.
Muzika bola,
zobral ma z kola,
na pohľad súci, držal sa, jak svedčí...“
„Poklony strúhal?“
„Že či!“

Na obsah ani nedbala som,
ukolísal ma akoby k snom
a naraz, ako keď sa v sneží
blesk náhle na mrákavy zmení:
»A vidíš, milá, túto nádheru
raz v hrobe červy zožerú!«
Skríkla som a ušla.
A on sa túla ako hriešna duša.“

„Ďuro, hej! – čo vám to vŕavel ten pán?“
„Váľali sme hentam stromy – šiel sám.
Staví sa, díva, jak sa jedľa váľa,
a naraz na nás:
»Ej, chlapi, čo, keby sa tak hora
jedným kmeňom stala?
Vytľali by ste?«
„Sotva.“

»Nuž, tak sa dajte dokopy,
a ste pánmi sveta.«
A šiel si ďalej.
Čudák, kto ho pochopí?“

„Vraj väznili ho páni.
A verše píše.“

„Čert ho vie, lákajú ho výše.“

A tak sa túlal, bez prestania,
po holiach, ani v ríši snov,
jak orol, ktorý stravu zháňa,
až do zúfania – žiadny lov.
A telo, duša doráňané,
utekal ani hnaný vlk,
skutočna hrany tĺkli na ne,
že vydávali chmúrny zvuk.
Len samé žalmy, trúchlospevy
zvonili z vravy čiernych hôr,
aj hole v pohrebnom sa chveli,
aj žblnkot bystrín smrti sbor.
„Či vskutku nieto vykúpenia?
Takto sa trápiť naveky?
Či ruže nekvitnú aj pre mňa?
Život mi chmáry zasekli?“

Štít vyzdvihol ho ponad hory,
ležali ani zvieratá.

„Bič na ne. Azda by sa pohli.
Dedinka. Ako zakliata.“

Tak dumal, dumal – lačným zrakom
prenikal malý biely dom,
že priblížil sa, uzrel, ako
usmiata žena chodí v ňom.
A ten tam – kto to? – Ved' to on sám.
Ona sa k nemu pritíska

a milo mihá ku perinkám,
z ktorých kuká hlavička.
„Čo sa mi sníva?“ – Pretrel si zrak,
otvoril: „Zmizlo. Ani stôp.“
Tu na dom sadol pochmúrny mrak:
„Blazniem sa? – Dom či čierny hrob.“

Vstal. Mraky tiahli ako dravci,
pokrývať truhly zahmlené.
Blesk. Hore ako na podstavci
kráčal si – ako videnie.
A zmizol, aby v kmite bleskov
znova sa z hrobu vyšvihol
a kráčal, kráčal strmou cestou
víchricou bičovaných hôľ.
Plesk hromu, spustili sa slzy.
Čože to volá odo brál?
On kráča, nič ho nezadrží.
Ozvena zvoní: “Janko Kráľ!

JÁN PONIČAN
DIVNÝ JANKO

Vydal Slovenský spisovateľ, vydavateľstvo Sväzu slovenských spisovateľov v Bratislave, roku 1957 v edícii Pôvodná poézia, ktorú rediguje Milan Kraus. Korektor Peter Valašík. Technický redaktor František Šubín. Obálku navrhol a ilustroval Jozef Baláž.

Tem. skup. 301/13. Číslo publ. 408. Siedme vydanie. 2000 výtlačkov. PH 1.30, AH 0.75, VH 1.25 Pap. 221-10, 84x108/100 g, vyrobili Harmanecké papierne, n. p., Harmanec. Zo sadzby cicero Baskerville, vytlačila a väzbu zhotovila Pravda, vydavateľstvo ÚV KSS, Bratislava. Do sadzby v auguste, vydané v ddecembri. Str. 48. Výmer HSV č. 18859/56. A-55.316.
Daň 5%.

Viaz. Kčs 7,50
56/VIII-15
Kčs 13,-

TÚTO KNIHU V ROKU 2003
ZDIGITALIZOVAL PESCAN

